

Stechiometria – współczynniki i wydajność procesów chemicznych

Stosowane pojęcia

Obliczenia chemiczne przeprowadzone na podstawie wzorów i równań chemicznych nazywa się **stechiometrią**. W obliczeniach stochiometrycznych wykorzystuje się oprócz wzorów i równań chemicznych również podstawowe pojęcia i prawa chemiczne, fizyczne prawa stanu gazu oraz różne sposoby podawania stężeń roztworów. Najczęściej wykorzystywanym pojęciem w stochiometrii jest **mol**.

Mol określa współcześnie liczbę atomów, cząsteczek, jonów równą liczbie atomów zawartych w dokładnie 0,012 kg czystego izotopu węgla ^{12}C i wynosi $6,02 \cdot 10^{23}$

1 mol = $6,02 \cdot 10^{23}$ (atomów, cząsteczek, jonów)

Wykorzystanie tej jednostki pozwala nam przeprowadzać właściwą ocenę ilościową reakcji chemicznej, a masy substratów i produktów są wielkościami znaczącymi wyrażonymi w gramach (kilogramach).

Przykład 1 - molowa interpretacja równania chemicznego $\text{CO}_2 + \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{H}_2\text{CO}_3$

Substraty	Kierunek przemiany	Produkty
$\text{CO}_2 + \text{H}_2\text{O}$	--->	H_2CO_3
1 mol cząsteczek dwutlenku węgla (CO_2) reaguje z 1 molem cząsteczek wody (H_2O) W jednostkach mas 44 gramy (g) dwutlenku węgla (CO_2) reagują z 18 gramami (g) wody	--->	Otrzymujemy 1 mol cząsteczek kwasu węglowego W jednostkach mas 62 gramy (g) kwasu węglowego
$\text{H}_2 + \text{Cl}_2$	--->	2HCl
1 mol cząsteczek wodoru (H_2) reagują z 1 molem cząsteczek chloru (Cl_2) W jednostkach mas 2 gramy (g) wodoru reagują z 70 gramami (g) chloru	--->	Otrzymujemy 2 mole chlorowodoru (HCl) W jednostkach mas 72 gramy (g) chlorowodoru

Stechiometria pozwala nam;

- Obliczyć skład ilościowy związków chemicznych
- Obliczać wzory chemiczne na podstawie składu ilościowego związków
- Wykonać obliczenia na podstawie równań reakcji chemicznych.

1. Obliczenia z wykorzystaniem równań chemicznych

Równania reakcji chemicznych mają znaczenie równań matematycznych, podają bowiem stosunki ilościowe pomiędzy reagującymi substancjami i powstającymi w reakcji produktami. Dlatego na podstawie równań chemicznych przeprowadza się wiele różnorodnych obliczeń o dużym praktycznym znaczeniu w wielu działach chemii. W ten sposób oblicza się np. wydajność procesów chemicznych oraz ilości substratów niezbędne do otrzymania pożądaných ilości produktów.

Przykład 1

Obliczyć, ile gramów CO₂ można otrzymać z 25 g CaCO₃ działając kwasem solnym. Jaka objętość zajmie wydzielony CO₂ w warunkach normalnych.

Kolejność postępowania

- ułożenie równania reakcji
- dobór współczynników stechiometrycznych
- podstawienie danych i szukanych wielkości do równania reakcji
- podstawienie iloczynów współczynników stechiometrycznych i mas molowych substancji do równania reakcji
- ułożenie proporcji
- obliczenie szukanych wielkości
- sformułowanie odpowiedzi

Rozwiązanie zadania

Ułożenie równania reakcji	$\text{CaCO}_3 + \text{HCl} \rightarrow \text{CaCl}_2 + 2\text{H}_2\text{O} + \text{CO}_2$				
Podstawienie danych i szukanych wielkości do równania reakcji	CaCO ₃	+ 2HCl →	CaCl ₂	+ H ₂ O	+ CO ₂
	25g				V _{CO2(dm³)}
	25g				m _{CO2(g)}
Podstawienie iloczynów współczynników stechiometrycznych i mas molowych substancji do równania reakcji	CaCO ₃	+ 2HCl →	CaCl ₂	+ H ₂ O	+ CO ₂
	1x100,09g/mol				1x22,4dm ³
	1x100,09g/mol				1x44,01g/mol
Ułożenie równania na proporcję	Z 100,09 g CaCO ₃ otrzymamy 22,4 dm ³ CO ₂ to z 25 g CaCO ₃ otrzymamy x dm ³ CO ₂				
	Z 100,09 g CaCO ₃ otrzymamy 44,01 g CO ₂ to z 25 g CaCO ₃ otrzymamy x g CO ₂				
Wynik obliczeń	x dm ³ CO ₂ = 5,995 dm ³				
	x g CO ₂ = 10,933 g				
Odpowiedź	W reakcji otrzymamy 5,995 dm ³ oraz 10.933 g CO ₂				

Uwaga W czasie układania równań na proporcję jak i podczas podstawiania danych i szukanych wielkości zwracamy uwagę na zastosowane jednostki.

2. Zadania - ćwiczenia

- Co wyrażają następujące wyrażenia:
  - C, Fe, N, Zn
  - N₂, CaO, SO₂, Na₂O
  - 2O, 2O₂, 4CO₂, 3CO
- Jak oznacza się za pomocą symboli chemicznych: a) atom miedzi, b) tlenek żelaza(III), c) cztery atomy siarki.
- Dobierz współczynniki w następujących równaniach chemicznych:
  - Al + Fe₂O₃ → Fe + Al₂O₃
  - CaO + H₂O → Ca(OH)₂
  - K + H₂O → KOH + H₂
  - P + O₂ → P₂O₅
  - Fe₂O₃ + H₂ → Fe + H₂O
  - H₂SO₄ + Ca(OH)₂ → CaSO₄ + H₂O
- Ile moli wody znajduje się w szklance wody (pojemność szklanki wody 250 cm³)
- Ile jest moli w: a) 54 g wody, b) w 1kg tlenku żelaza(III), w 6 g H₂, d) w 190 g kwasu azotowego(V)
- Którego metalu, potasu, wapnia, glinu czy cynku potrzeba mniej do otrzymania 1 g wodoru z kwasu solnego, w reakcji metal + kwas → sól + wodór ?
2HCl + 2K → 2KCl + H₂
2HCl + Ca → CaCl₂ + H₂
6HCl + 2Al → 2AlCl₃ + 3H₂
- Ile gramów wody można otrzymać podczas wybuchu mieszaniny zawierającej 30 g gazu ziemnego (CH₄) i 80 g tlenu?
CH₄ + O₂ → CO₂ + H₂O
- Czy wystarczy 30 g kwasu siarkowego(VI) do rozpuszczenia 6 g glinu?
3H₂SO₄ + 2Al → Al₂(SO₄)₃ + 3H₂